

HAL
open science

”Lekcija o pisanju“ i ”nasilje slova“: od genealogije dekonstrukcije do politički isključivog instrumenta uključivog pisma

Albert Doja

► To cite this version:

Albert Doja. ”Lekcija o pisanju“ i ”nasilje slova“: od genealogije dekonstrukcije do politički isključivog instrumenta uključivog pisma. *Europski Glasnik*, 2024, 29, 545-554, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1280900>. <halshs-04825468>

HAL Id: halshs-04825468

<https://shs.hal.science/halshs-04825468v1>

Submitted on 8 Dec 2024

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L’archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d’enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

HAL Authorization

»Lekcija o pisanju« i »nasilje slova«:
od genealogije dekonstrukcije do politički
isključivog instrumenta uključivog pisma

ALBERT DOJA*

Tijekom nekoliko tjedana, list *Le Monde* i drugi nespécializirani listovi poput *Mediaparta* i *Libération*a objavili su više članaka u kojima se negativno reagiralo na simpozij održan na Sorboni 7. i 8. siječnja 2022. Redakcija *Le Monde*a priznaje da su kronike ili editorijali Jean-Baptistea Fressosa ili Françoisa Dubeta mogle ostaviti dojam linča,¹ dok su neki drugi, poput Jacoba Rogozinskog, Élisabeth Roudinesco ili Emmanuela Fayeaa, vidljivo licemjerni. Pod izlikom učenog demonstriranja pojma dekonstrukcije, radilo se doslovno o učenim uvredama jednom potencijalno respektabilnom filozofskom pokretu koji predlaže »pokretače« »rekonstrukcije nakon dekonstrukcije«.

Gramatologija Jacquesa Derride smatra se utemeljiteljskim tekstom dekonstrukcionizma. Derrida u tom tekstu ističe kako se pismo, tijekom cijele zapadne filozofske tradicije, smatralo običnom izvedenom formom, kao nekim »opadanjem« »potpune prisutnosti« govora.² Htijući dekonstruirati taj logocentrični stav, za koji je tvrdio da se pojavljuje kod određenog broja mislilaca, poput Ferdinanda de Saussurea ili Jean-Jacquesa Rousseaua, Derrida ponajprije napada Claudea Lévi-Straussa i njegov model strukturalizma, koji je šezdese-

* Albansko-francuski sveučilišni profesor sociologije i antropologije (1957.) na Sveučilištu u Lilleu. Redoviti član Nacionalne akademije znanosti Albanije. Predavao je socijalnu antropologiju u Francuskoj, Velikoj Britaniji, Irskoj i Albaniji te proveo opsežna terenska istraživanja u mnogim zemljama. Član je uredništva međunarodnih akademskih časopisa te je objavio nekoliko knjiga i mnogo originalnih članaka u međunarodnim časopisima.

¹ »S'interesser au mouvement woke n'est pas forcément y adhérer«, »Le Monde vous répond«, *Le Monde*, 11. veljače 2022.

² J. Derrida, *De la grammatologie*, Minuit, 1967.

tih godina dominirao na pariškoj intelektualnoj sceni. Derrida u toj i previše čitanoj kritici tvrdi kako je pokazao navodne slabosti i proturječja u Lévi-Straussovoj interpretaciji pisma i njegovu karakteriziranje modernog industrijskog društva patologijom pismene komunikacije.

Prije petnaestak godina ponovno sam proučio već klasičnu Derridinu interpretaciju pojma pisma kod Lévi-Straussa, i suprotstavljao se većini postmodernih komentatora i kritičara ističući kako je ta utjecajna interpretacija pogrešno protumačila Lévi-Straussov znanstveni doprinos i njegovu humanističku misiju.³ Prije svega, Derrida je loše procijenio istinski teorijski i epistemološki Lévi-Straussov doprinos općem znanju. S druge strane, taj je napad bio egzemplaran i utjecajan u smislu da je okupio sve bitne didaktičke elemente sofizma i pedantizma koje nalazimo na dekonstrukcionističkoj prekretnici. U određenoj mjeri, linija njegove kritike manje izgleda kao odvažni argument protiv Lévi-Straussove teorije, a više kao intelektualna obmana koja počiva na općim mjestima dogmatske antistrukturalne ideologije i koju amplificira pretjerana medijska pokrivenost često neutemeljene kritike.

Scena pisane riječi

U glasovitom poglavlju *Tužnih tropa* o »poduci pisanja«, Lévi-Strauss opisao je naprasni prodor pisma u društvo plemena Nambikvara⁴. Kad je poglavica nezgrapno parodirao čin pisanja, oponašajući etnografa koji piše svoje bilješke, u isto je vrijeme otkrivao svoju funkciju podjarmljivanja.

Pismo se, dakle, pojavilo kod plemena Nambikvara, ali ne, kao što bi se moglo pomisliti, nakon mukotrpnog učenja. Njegov je simbol bio preuzet, dok je njegova realnost ostajala stranom. I to u izgledu više sociološkog nego intelektualnog cilja. Nije trebalo spoznati, upamtiti ili shvatiti, nego povećati ugled i autoritet pojedinca – ili funkcije – nauštrb drugih.⁵

»Poduka pisanja« postala je u *Gramatologiji* metom Derridina »nasilja slova«,⁶ klasično tumačenje s ne manje klasičnim brbljanjem koje

³ A. Doja, »The kind of writing: Anthropology and the theoretical reproduction of post-modernism«, *Critique of Anthropology*, 2006., 26 [2], str. 157-180.

⁴ C. Lévi-Strauss, *Tristes tropiques*, Plon, 1973.

⁵ *Ibid.*, str. 341-342.

⁶ *Ibid.*, str. 149-234.

je nadugačko i naširoko naglašavalo retoričku i narativnu dimenziju epizode o pisanju u Lévi-Straussovim *Tužnim tropima*. Derrida je, naime, pridao veliku važnost i najmanjoj navedenoj disproporciji između faktičkih izvjesnosti i njihovih interpretacijskih preispitivanja, i mislio da otkriva tko zna kakve navodne Lévi-Straussove nedosljednosti i proturječja. Derridin je stil, u ovom kao i u drugim slučajevima, vrlo retoričan, zakompliciran sklonošću paradoksalnoj formulaciji i raznim oblicima često namjernih igara riječi, što ne otkriva ništa drugo do realno preobilje njegove vlastite logoreje i logomahije. Njegova je primarna zasluga, i nedvojbeno jedina koja objašnjava znatan utjecaj dekonstrukcije u domeni književne kritike, to što je vrlo osjetljiv na književnu kvalitetu Lévi-Straussova teksta, što naglašava način na koji Lévi-Straussov argument ovisi o konstrukciji neke priče ili performantnosti neke drame.

Derrida je prije svega želio pokazati kako je teorija o pisanju prividno dokazana i opravdana, ali prije njezina stvarnog iskaza. Naime, poglavica Nambikvara koristio se pismom ne poznavajući njegovo podrijetlo ni njegovu evoluciju kroz vrijeme u određenom društvenom i kulturnom prostoru, kao ni način na koji ono funkcionira ni sadržaj koji označava. Prema Derridi, oponašanje bez razumijevanja krnja je i karikaturalna predodžba upotrebe pisma, koja kao da »otvara i pokriva cijeli prostor u kojem će Lévi-Strauss sada promišljati pismo«. ⁷ Za Derridu je to jedini način koji Lévi-Straussu omogućuje da cilj pisanja prikaže kao politički, a ne teorijski, dakle kao »više sociološki nego intelektualni cilj«. ⁸

S obzirom na Lévi-Straussovo etnografsko iskustvo s društvom Nambikvara, nije pretjerano smatrati da je kod incidenta s pisanjem primarni prijestup neka vrsta eksploatacije, da nije riječ o intelektualnoj upotrebi pisma, nego o presudnom sredstvu usmjerenom na podmuklo manipuliranje drugima. Međutim, u selu Nambikvara najbuntovniji su obično i najmudriji. »Oni koji bi vođi otkazali lojalnost nakon što bi ovaj pokušao igrati na kartu civilizacije nejasno su shvaćali da pismo i podlost među njih prodiru u paket«. ⁹

Tako su oni koji su se odvojili od grupe morali, gotovo automatskim refleksom, funkcionirati kao neka vrsta autokorektivnog mehanizma koji osujećuje vođinu transgresiju. S neobičnom dalekovidnošću i

⁷ J. Derrida, *De la grammatologie*, op. cit., str. 185.

⁸ C. Lévi-Strauss, *Tristes tropiques*, op. cit., str. 342.

⁹ *Ibid.*, str. 345.

darom za predviđanje, vidjeli su svog vođu kao implicitno asimilirana s civilizacijom koja je izravno ili neizravno bila uzrokom nevolja njihova naroda. Kao takav, taj je vođa postao potencijalna prijetnja političkoj ekonomiji društva Nambikvara.¹⁰ Za Lévi-Straussa, opravdani je epilog kažnjavanje vođine arogancije time što mu se oduzima moć.

Derridina je kritika, međutim, usmjerena na Lévi-Straussovu karakterizaciju plemena Nambikvara kao »naroda bez pisma«, čiji se kulturni razvoj uspoređuje s populacijama neolitika. Lévi-Straussova hipoteza prema kojoj neolitska kultura nije imala sustav pisma temelji se, prema Derridi, na neobično uskogrudnoj i ograničenoj koncepciji pisma, odnosno na zapadnom abecednom i fonetskom pismu koje je samo jedno od mogućih sustava bilježenja. Pleme Nambikvara ne piše na isti način kao što etnograf piše u svoj notes, jer očigledno nema sustav fonetske notacije, no Lévi-Strauss, prema Derridi, taj narod brže-bolje proglašava »nepismenim«.

Lévi-Straussova teorijska interpretacija pisma Derridi se čini neopravdano restriktivnom, rezultatom jedne ograničene koncepcije. Za njega je ono što omogućuje distinkciju naroda koji imaju pismo od onih koji ga nemaju upravo u općeprihvaćenoj razlici između govora i pisma, u strogoj neovisnosti jednog od drugog. To je ono što je Lévi-Straussu, prema Derridi, omogućilo »da na prijelaz od govora do pisma gleda kao na neki skok, kao na trenutačni prijelaz neke diskontinuirane linije, prijelaz od potpuno usmena jezika u kojem nikakvo pismo ne postoji, dakle čista i nevina, na govor kojem se pridružuje njegova grafička predodžba, kao dodatni označitelj jedne nove vrste kojim se otvara izvjesna tehnika potlačivanja«.¹¹

Prema Derridi, Lévi-Straussu je trebao taj koncept epigenetskog pisma kako bi tema zla i eksploatacije koji dolaze s pismom doista bila tema nekog iznenađenja i nekog akcidenta koji izvana i kao slučajno ugrožava čistoću jednog nevinog jezika. »Ideal na kojem se zapravo temelji ta filozofija pisma, dakle, slika je nesporedno samoprisutne zajednice, bez razlike, govorne zajednice u kojoj su svi članovi nadohvat alokucije«.¹² Taj model malene zajednice »kristalne« strukture, u cijelosti samoprisutne, okupljene u vlastitu susjedstvu, za Derridu je nedvojbeno rusooovski.¹³

¹⁰ C. Johnson, *Claude Lévi-Strauss. The Formative Years*, Cambridge University Press, 2003., str. 141.

¹¹ J. Derrida, *De la grammatologie*, op. cit., str. 176.

¹² *Ibid.*, str. 197.

¹³ *Ibid.*, str. 200.

Glavni argument

Dihotomiju između unutarnjeg i vanjskog prostora koja implicira nevinost i pokvarenost, bliskost i otuđenost, autentičnost i artifičijelnost kao i druge slične opozicije, Derrida pokušava ispraviti sugerirajući da su pokvarenost, otuđenost i himba već na djelu u sustavu, da su njegov dio i da su inherentni njegovoj dinamici te da se projiciraju izvan tog sustava. Ono što bi se, dakle, u nekom sustavu trebalo smatrati izvornim i esencijalnim za njegovu postojanost, pa i za njegovu opstojnost – u ovom slučaju pismo i nasilje – smatra se nebitnim, čak i opasnim dodatkom. Uspostavlja se, dakle, binarna opozicija između neke srži ili nekog čistog, unutarnjeg izvora, dakle jezika ili glasa, i izvanjskog posredovanja te srži ili tog izvora putem pisma.

No Derridina distinkcija govora i pisma beskorisna je, a njegovo protivljenje logocentrizmu samo je mnogo buke ni za što. Više je nego očito da Derrida ovdje zaboravlja kako je temeljno načelo strukturalne analize ukazati na samu činjenicu različitosti ili sustava različitosti, a ne na sredstva ili medije, bili oni logocentrični ili gramatocentrični, u kojima se ta razlika ostvaruje. Značenje, dakle nasilje, da podsjetimo na jednu slavnu rečenicu, »jest ona razlika koja čini razliku«,¹⁴ malo je važno kako je ona definirana, opisana ili upisana bilo u govor, pismo, denominaciju, genetski kod, informativne programe, kibernetičke krugove, mitske priče ili kozmičke objekte. To da neka znakovita razlika može postati nasilna jednostavno je egzemplifikacija Lévi-Straussova argumenta prema kojem ta mogućnost proizlazi iz pripadnosti nekom sustavu razlika.

Drugim riječima, lako će se moći uspostaviti model nasilja zasnovan i na pismu i na govoru. Ilokucijska moć govornih činova, koju je pokazala analitička filozofija,¹⁵ mogla bi savršeno ilustrirati neko takvo nasilje govora. Nema nasilja bez govora, ne zato što bi nasilna djela bile samo riječi nego zato što je esencijalna veza između nasilja i govora performativni čin. Diferencijalni proces kojim se nasilje uspostavlja nužno mora imati neku riječ koja se prividno na njega jednostavno odnosi, no zapravo je cilj njezina performativnog nasilja diskriminacija.

¹⁴ G. Bateson, *Steps to an Ecology of Mind*, Chandler, 1972., str. 272.

¹⁵ J. Austin, *how to do Things with Words*, Clarendon Press, 1962.

Derridini »lukavstva i smicalice«

Usprkos očiglednu proturječju s institucionaliziranom intelektualnom vještinom koja pismo opravdava na temelju lokalno prenošenih priča, koje će poslije otkriti drugi postmoderni teoretičari,¹⁶ Derridina se filozofska farsa« upravo u točki svoje »teorijske matrice« pretvara u postmodernu grotesku. Njegovo čitanje Lévi-Straussovih *Tužnih tropa* kao da zapravo rezimira sve ono što čini dekonstrukcionizam kritičnih literata, a što se svodi na osobne preokupacije običnog pariškog intelektualnog dendija. Cijela njegova kićena logoreja zapravo podsjeća na one lažne zvijezde koje je pariška scena mogla proizvoditi samo za izvoz. U konačnici, Derrida je u svojoj želji da dekonstruira metafiziku nesumnjivo konstruirao jednu arogantnu skolastiku, koja se prometnula u namjernu dezinformaciju i obmanu i koju su mogli omogućiti ne samo ignorancija, nego i izvjesna ideja »samoprisutne« veličine u sveučilišnim krugovima.

Analitički filozofi skloni su, među ostalim, prezirati ono što smatraju »tekstualizirajućim« tendencijama teorija književne kritike koje, s njihova gledišta, glavne filozofske probleme poput istine, referencije, čak i značenja, rastaču u nekoj mutnoj otopini opskurne metafizike i postmoderne papazjanije. Mnogi od njih dijele to gledište i Derridu smatraju velikim propovjednikom postmodernog iracionalizma, opskurantizma, sofizma i pedantizma.¹⁷ Oni otvoreno denunciraju dekonstrukcionizam i njegov nedostatak metodologije, i smatraju ga relativističkom filozofijom koja nije ništa više od »terorističkog opskurantizma«,¹⁸ »kriptirane prevare«,¹⁹ »neukusne papazjanije«,²⁰ »pomrčinom filozofije«²¹ ili »verbalne virtuoznosti zaodjevne u neomarksistički žargon«.²²

Spektakularno je u tom smislu bilo »Otvoreno pismo protiv Derride koji dobiva počasni doktorat Sveučilišta u Cambridgeu«, objavljeno u *London Timesu* 9. svibnja 1992., koje su potpisali filozofi s Cam-

¹⁶ Vidi J.-F. Lyotard, *La Condition post-moderne: rapport sur le savoir*, Minituit, 1979.

¹⁷ Vidi D. Schallwyk, »'What's in a name?' Derrida, aratheid, and the logic of the proper name«, *Language Sciences*, 2000., 22 [2], str. 167-191.

¹⁸ J. Searle, »The World turned upside down, Paris«, *The New York Review of Books*, listopad 1983.

¹⁹ *Ibid.*, 1994.

²⁰ J.-M. Ellis, *Against Deconstruction*, Princeton University Press, 1989.

²¹ R. Garcia, *Le Désert de la critique: déconstruction et politique*, L'Échappée, 2015.

²² M. Brown, *A Rationalist Critique of Deconstruction: Demystifying Poststructuralism and Derrida's Science of the Non*, Culture-Anarchy, 2017.

bridgea i s drugih uglednih ustanova. »U očima filozofa koji rade na najistaknutijim filozofskim odsjecima u svijetu, Derridini radovi »ne odgovaraju prihvatljivim normama jasnoće i strogosti«; njegova se filozofija opisuje kao sazdana od »lukavstava« i »smicalica«, i ako i jest iznio pokoju koherentnu tvrdnju, ona je uvijek pogrešna ili trivijalna« i sastoji se tek od polurazumljivih napada na vrijednosti razuma, istine i spoznaje«. ²³

Prema Johnu Searleu, Michel Foucault Derridin je stil okarakterizirao kao teroristički opskurantizam«. Kako je Searle prenio Foucaultove riječi, »Derrida piše tako nejasno da ne možete jasno shvatiti što kaže, to je opskurantistički dio; a onda, kad ga kritizirate, on uvijek može reći *krivo ste me shvatili, glupi ste*, to je teroristički dio«. ²⁴ Mogli bismo te riječi škartirati kao klevetanje tipično za kakav časopis za široke mase, osuditi ga kao agresivno i neprimjereno akademskoj debati, ²⁵ ali to je točan opis strategije Derridinih dijatriba. John Searle sustavno je denunciirao »njegovu nisku razinu filozofske argumentacije, namjerni opskurantizam njegove proze, krajnje pretjerane zahtjeve i neprestanu želju da ostavi dojam dubine iznoseći tvrdnje koje se čine paradoksalnima, ali se u konačnici pokazuju glupima ili trivijalnim«. ²⁶ U poglavlju o Derridi pod naslovom »Od ironične teorije do privatnih aluzija«, Richard Rorry također je ustvrdio kako se Derrida namjerno koristi riječima koje se ne mogu definirati ili su prethodno definirane u kontekstima dovoljno različitim da razumijevanje učine nemogućim, tako da čitatelj nikad ne može biti u stanju kontekstualizirati Derridino literarno 'ja'. ²⁷

Za filozofsku tradiciju koja se ponosi svojom »jasnoćom i strogošću«, vrijednosti ugrožene Derridinim »lukavstvima i smicalicama« usko su vezane za referencijalnu funkciju kao samu esenciju jezika. Ti filozofi ne obraćaju preveliku pozornost na Derridine radove, dijelom zato što smatraju kako je on napustio samu ideju da bi jezik mogao imati veze sa svijetom. Takav pogled na jezik nije samo pogrešan i konceptualno konfuzan, nego je i moralno odbojan, jer je u opasnosti

²³ B. Smith, »Open letter against Derrida receiving an honorary doctorate from Cambridge University«, *The Times*, 9. svibnja 1992.

²⁴ J. Searle, »The World turned upside down, Paris«, *cit.* članak.

²⁵ J. Derrida, »Afterword: Toward an ethic of discussion«, *Limited Inc.*, Northwestern University Press, 1988., str. 158, br. 2.

²⁶ J. Searle, »An exchange on deconstruction«, *The New York Review*, veljača 1984.

²⁷ Vidi R. Rorry, *Contingency, Irony and Solidarity*, Cambridge University Press, 1989., str. 122-138.

da posve izgubi iz vida čovječanstvo i moralnost. Sve veća ezoteričnost koja izbija iz Derridine blagoglagoljivosti tisućama je milja daleko od uloge filozofa, čija ja primarna zadaća misliti, i kojeg se stoga sudi po kvaliteti njegovih misli, a ne po lakoći s kojom svoje misli niže u neku logoreičnu sekvencu.

Tužni tropi dekonstrukcionizma

»Tužni tropi« postmodernista u empirizmu su i historicizmu pro-našli bezazlenu i dobro poznatu problematiku, uglavnom putem uvelike nekritičnog prisvajanja književne kritike i prezriva stava prema znanstvenoj analizi.²⁸ Derridina je »dekonstrukcija« u ne jednom pogledu postala toliko raširena tehnika čitanja da riječ »dekonstrukcija« danas susrećemo u popularnim časopisima, pa čak i u reklamama velikih dnevnih listova. Nakalemljena na bazu koju je činio niz europskih filozofskih istraživanja na terenu nove američke kritike, dekonstrukcija se isprva smatrala više američkim nego francuskim fenomenom. Često se i u Europi percipira kao američka koncepcija teorema, kao diskurs ili škola, koja se proširila kao duboko američka invencija. Ne samo zato što je dekonstrukcija »nešto« američko nego i zato što samo Amerika tu vrstu dekonstrukcije smatra »nečim«. Drugim riječima, nešto poput dekonstrukcije ne nalazi se samo u Americi, nego je Amerika sama postala dekonstrukcija Europe.²⁹

Tako koncept dekonstrukcije, iz čijih je intelektualnih korijena potekao val politički korektnog koji je 80-ih godina zahvatio američka sveučilišta, a danas poprima ekstremni oblik wokizma i *cancel culture*, malo-pomalo zauzima svoje mjesto i u običnom jeziku u Francuskoj. Već se uvukao i u privatni život, vjerujemo li jednoj militantnoj ekofeministici koja živi s »dekonstruiranim muškarcem«.³⁰ U takvim okolnostima nimalo ne iznenađuje to da su se Derridine teorije posebno dobro ukorijenile na odsjecima za književnost i kulturalne studije koji se bave razdijeljenim i intersekcionalnim temama, dok se Lévi-Strausovu znanstvenom i epistemološkom doprinosu, posebno u postmodernističkoj antropologiji, ne priznaje njegova prava vrijednost.

²⁸ N. Polier, W. Roseberry, »Tristes tropes: Post-modern anthropologists encounter the other and discover themselves«, *Economy and Society*, 1989., 18 [2], str. 245-264.

²⁹ Vidi A. Haverkamp, *Deconstruction is/in America*, New York University Press, 1995.

³⁰ L. Ferry, »Mme Rousseau, Derrida et la 'deconstruction'«, *Le Figaro*, 11. studenog 2021., str. 17.

Suvremene implikacije

Lévi-Straussova metoda bila je znanstveno i politički koherentna u svim svojim aspektima, kako u etičkom rasuđivanju političkih i ideoloških patologija modernog društva, tako i u strukturalnoj analizi srodstvenih struktura ili mitoloških povezanosti. Danas je, čak i nedavnim matematičkim vrednovanjem, znanstveno dokazana, a ilustrirala se i u nekoliko recentnih radova koji su se bavili simulacijama složenih sustava društvene realnosti modernog svijeta.³¹ Primjerice, i moji vlastiti radovi pokazali su njezinu valjanost u vrlo raznolikim domenama poput identitetnih transformacija u Europi ili političke instrumentalizacije masovnih silovanja povrh njihove zločinačke dimenzije za vrijeme rata u bivšoj Jugoslaviji.³²

U našem slučaju, mogli bismo ustvrditi da bi jedna od aktualnih konzekvenci Lévi-Straussove interpretacije pisma bila, na primjer, nametanje uključivog pisma, koje kao da se na isti način podudara s hijerarhizacijom i s isključivanjem, ili bilo kojom drugom slijepom ulicom društva »pregrijana« žestinom govorenja i pisanja u ime navodno diskriminiranih i potlačenih manjina. Jednako kao i smiješno oponašanje pisanja kod plemena Nambikvara, da slobodno parafraziramo Lévi-Straussa, inkluzivno se pismo pojavilo među nama, samo što se ono koristi kao simbol i s više političkim nego pravopisnim ciljem, dok njegova referencijalna realnost ostaje izvan diskursa. Nije riječ o stjecanju i održavanju znanja, nego o podupiranju zahtjeva određenih marginaliziranih manjina nauštrb većine.³³

Ne iznenađuje što je određeni broj kritičara već ukazao na to da postmodernizam u antropologiji, primjerice, osim Derridine arogantne skolastike i svjesno pogrešnog prikazivanja, nije donio nikakav novi teorijski razvoj.³⁴ Unatoč njezinu razmetanju političkim i intelektual-

³¹ A. Doja, »Lévi Strauss's heroic anthropology facing contemporary problems of the modern world«, *Reviews in Anthropology*, 2020.; *id.*, »Challenges to Test and Revitalize Claude Lévi Strauss Transformational Methodology«, u: L. Capocchi, A. Doja i J.-F. Santucci, *Big data & Society* 8, 2021.

³² Vidi A. Doja, »Politics of mass rapes in ethnic conflict: A morphodynamics of raw madness and cooked evil«, *Crime, Law and Social Change*, 2019., 71, str. 541-580.

³³ C. Lévi Strauss, *Tristes tropiques*, *op. cit.*, str. 341-342.

³⁴ S. Sangren, »Rhetoric and the authority of ethnography: 'Postmodernism' and the social reproduction of texts«, *Current Anthropology*, 1988., 29 [3], str. 405-435; N. Polier, W. Roseberry, »Tristes tropes: Post-modern anthropologists encounter the other and discover themselves«, cit. članak; J. Spencer, »Anthropology as a kind of writing«, *Man*, 1989., 24 [1], str. 145-164; A. Doja, »The kind of writing«, *cit. članak*.

nim radikalizmom, postmodernistička je antropologija u nekima od svojih hipoteza deprimirajuć i reakcionaran pothvat. A kad su debate smještene u intelektualni kontekst borbe za akademsku hijerarhiju, može se percipirati i kao ozbiljnija prijetnja.³⁵ U tom se slučaju znanstvene preokupacije postupno dekonstruiraju u ime nekog stava koji se očajnički traži u »postmodernim okolnostima« intelektualne podjele rada.

U današnjoj situaciji, Derridina stara kritika logocentrizma mogla bi nas navesti da pomislimo kako su u sustavu, poput pisma, na djelu izvjesni endemski koncepti zla i eksploatacije kao seksizam, rasizam i kolonijalizam. Oni su dio sustava i inherentni su njegovoj dinamici, ali smatra se da ih sustav namjerno projicira izvan sebe samoga. Oni su sistemski, reći će se danas. Tako *woke* kultura, koja bdije nad inkluzivnim pismom i rodnim teorijama i praksama, otvara novi put lelujavom označitelju filozofske spekulacije. Ona ide ukorak s dekolonijalizmom, rasijalizmom, indigenizmom, islamo-gošizmom, eko-feminizmom ili bilo kojim drugim fundamentalizmom u bilo kojem presjeku društva koje su »ohladile« mito-logije dekonstrukcionizma. Cijeli bi se taj skup želio nametnuti kao moralna dogma, koja dovodi u opasnost kritički duh i intelektualnu sposobnost razumijevanja današnjeg svijeta.

S francuskoga prevela Ita Kovač

³⁵ A. Doja, »The predicament of heroic anthropology«, *Anthropology Today*, 2006., 22 [3], str. 18-22.